

बी ए तृतीय वर्ष
विषय राज्यशास्त्र
प्राध्यापक पवार बी टी
कालिका देवी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
शिरूर कासार जिल्हा बीड

- उदाहरणार्थ सिगारेट ओढणे दारू पीने कपडे वापरणे इत्यादी व्यक्तिगत कार्य आहे मिरच्यांमध्ये व्यक्ती दारू पिऊन आपल्या घरी खुशाल पडली असेल तर तिच्यात आमच्या प्रश्नावर राज्याने किंवा समाजाने बंधन घालणे उचित नाही

• ब) सामाजिक किंवा दुसऱ्याशी संबंधित कार्य

- ज्या कार्याचा समाजातील इतर लोकांवर प्रभाव पडतो त्या कार्याला सामाजिक किंवा दुसऱ्याशी संबंधित कार्य असे म्हणतात

- व्यक्तीच्या कार्यामुळे दुसऱ्याला हानी पोहोचत असेल किंवा राज्याच्या किंवा समाजाच्या शांतता आणि सुव्यवस्थेला धोका पोहोचत असेल तर अशा वेळी राज यांनी व्यक्तीचे कार्य व प्रतिबंध लावला हस्तक्षेप करावा कारण दुसऱ्याचे स्वातंत्र्य नष्ट करून व्यक्तीला स्वतंत्र होण्याचा अधिकार नाही
- सामाजिक क्षेत्राशी संबंधित कार्याच्या बाबतीतच केवळ जास्त करू शकतो उदाहरणार्थ चोरी करणे शांति भंग करणे इत्यादी कार्य समाज सामाजिक कार्यात होतो या कार्याचा परिणाम समाजावर पडत असल्यामुळे राज्यांनी व्यक्तीच्या कार्यावर प्रतिबंध लावणे उचित ठरते किंवा एखादी व्यक्ती दारू पिऊन सामाजिक व्यवस्थेत बाधा निर्माण करत असेल तर त्याच्या नावात बदल करणे योग्य ठरते असे मील म्हणता

• मिलच्या मते राज्य पुढील परिस्थितीत व्यक्तीचे स्वातंत्र्य मध्ये हस्तक्षेप करू शकते

- मिले च्या मते व्यक्ती स्वतः विषयी स्वतःच्या स्त्रीला विषय आणि स्वतःच्या मताविषयी सार्वभौम असते परंतु व्यक्तीच्या व्यक्तिगत कार्याने जर व्हीत होत असेल तर त्याच्यावर प्रतिबंध टाकण्याचा अधिकार निल जनतेला देतो
- उदाहरणार्थ आत्महत्या आत्महत्या दोन व्यक्तीचे स्वतःचे ऐकत होते म्हणून तो राजाला त्यावर प्रतिबंध लावण्याचा अधिकार देतो

- एखादी व्यक्ती पुलावरून नदीत ओलांडून जात आहे परंतु या पुलावरून केले जात आहे ते प्रेम तुटलेले आहे पण यार्ची कल्पना त्या व्यक्तीला नाही अशावेळी तुटलेल्या पुलावरून जात असताना तो पूल कोणती व्यक्ती नदीत पडण्याची दाट शक्यता असते तेव्हा अशावेळी त्या व्यक्तीशी बोलण्यास विरोध करणे योग्यच म्हणावा लागेल कारण त्यामध्ये त्या व्यक्तीचे वहीत आहे
- थोडक्यात मिलच्या कार्य संबंधीच्या स्वातंत्र्याच्या बाबतीत पुढील गोष्टी स्पष्ट दिसून येतात

- १) प्रत्येक व्यक्तीच्या कार्याचे सोय संबंधी कार्य व दुसऱ्या संबंधी कार्य अशा दोन भागात विभाजन करता येते
- २) स्वयम् संबंधीच्या कार्याबाबत प्रत्येक व्यक्ती ही पूर्ण स्वतंत्र व सार्वभौम असते त्यामुळे समाजाला किंवा राज्याला त्यांच्या कार्यामध्ये हस्तक्षेप करता येत नाही
- ३) परंतु विशिष्ट परिस्थितीत मात्र जर स्वतःचे संबंधित कार्यामुळे त्या व्यक्तीच्या नाहित होत असेल तर राज्याला हस्तक्षेप करण्याचा अधिकार आहे

- ४) व्यक्तीच्या कार्याचा मंद इतरांशी येतो अशा कार्याबाबत व्यक्तीला पूर्ण स्वातंत्र्य देता येत नाही त्यावर राज्य काही क्वचित बंधने घालू शकते
- ५) स्वातंत्र्य ही अनिवार्य बाब असल्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीला स्वातंत्र्य दिले व्यक्ती समाजाचा विकास शक्य आहे
- अशाप्रकारे मिल कार्यात्मक स्वातंत्र्याच्या बाबतीत व्यक्तिगत विभिन्नता आणि विविध तर यावर देतो भाव नाही समरसतेचा किमान एक रूप दिसतो प्रखर विरोध करतो